

Nasjonalt minnested
etter 22. juli 2011
Jorunn Sannes
Kjetil Trædal Thorsen

Skulptur som sted

Å skape et **sted** som skal minne om terroren den 22. juli 2011 på Utøya og i regjeringskvartalet er i seg selv en oppgave som gjennom skapelsesprosessen av stedet både må gi rom for opplevde erindringer og foregripe fremtidige erindringsbeskrivelser.

Den smertefulle prosessen har for vår del ført til samtaler om samfunnet vi lever i som vi ikke ville hatt uten å ha denne oppgaven foran oss. Alle forberedende forelesninger og presentasjoner fra berørte og andre, tomtebesøk, samtaler med arrangør og andre deltagere i konkurransen har på et vis gjort oppgaven overkommelig.

Likevel ligger det fortsatt en grad av usikkerhet i det å gi form til terrorhandlinger som i seg selv ikke har en konkret form. Dilemmaet ved å gi fysisk form til terroren er at formen i seg selv vil kunne begrense individuelle forestillinger om selve gjerningen. Denne usikkerheten har ledet oss i en retning hvor vi tror at det relasjonelle forholdet mellom menneske og **sted** må stå i sentrum. Det betyr at den symbolske verden av et objekt ikke kan være nok, helt uavhengig av hvor treffende symbolikken måtte være. Stedet mister verdi uten menneskelig interaksjon. Samspillet mellom menneske og sted må virke fra den dagen minnesteidet står ferdig og mange generasjoner fremover.

Vi leter etter assosiative bilder, ikke symbolske.

Minnesteidet bør derfor ha et universelt budskap i tillegg til et konkret.

Hvor går så grensen mellom objekt og sted?

Et sted har flere relasjonelle dimensjoner til mennesket enn et objekt. Den mest direkte fortolkningen kan være å se på kroppens begrensede plassering i forhold til objektet i motsetning til en mangfoldig plassering i forhold til et sted. Hvor befinner jeg meg til enhver tid?

Preposisjonene i språket forteller om hvor vi til enhver tid befinner oss i forhold til omgivelsene og hverandre. Vi er **i**, **over**, **ved**, **bak**, **omkring**, **under**, **mellom** og **på**. Vi skaper et skulpturert sted.

Preposisjonene kan også fortelle om tid og forhold til tid: «mørket har senket seg **over** oslo». Samtidig skiller vi mellom steder vi befinner oss gjennom bruken av **i**, **på** og **ved**: **i** byen, **på** øya, eller **ved** vannet.

I en mer abstrakt form kan preposisjonene også gi oss innsikt i hvordan andre ord kan fungere sammen: «det er håp **om** ro».

Desto flere preposisjoner som kan benyttes til å beskrive relasjonen mellom menneske og fysiske omgivelser, desto tydeligere fremstår omgivelsen som **sted**.

Vi ønsker å oppnå høy grad av interaktivitet mellom sted og mennesker. På minnesteedet kan en være ved, i, under, foran, på og bak. Stedet for kroppens plassering er samtidig sansenes sted. Dette forholdet er i evig bevegelse.

Det gode og det onde

I utgangspunktet kan det gode og det onde ha en lignende fremtoning. De ser tilsynelatende like ut. Det er først når hensikten åpenbares og ondskap utøves at forskjellene står tydelig frem: «en moralsk ond aktør er en fri aktør som påfører andre lidelse mot deres vilje og uten å ta hensyn til deres menneskeverd» (Lars Fr. H. Svendsen, *Hva er ondskap?*)

Når felles verdier, menneskerettigheter, demokratisk styresett, overenskomster og loven **forvrennes** og blir til motpolen i vår presumtvt felles forståelse av det gode, endres uttrykk og fremtoning. Deler av likheten forblir likevel.

Minnesteedet

- 1 To kalotter plasseres diagonalt i nord sør-retning knapt innenfor minnesteedet tomteavgrensning.

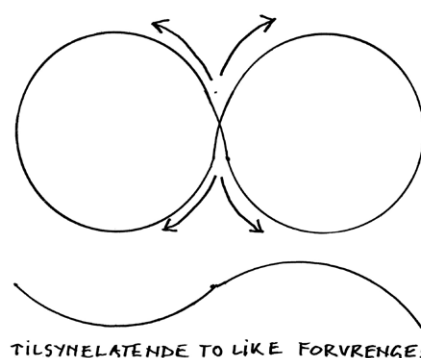
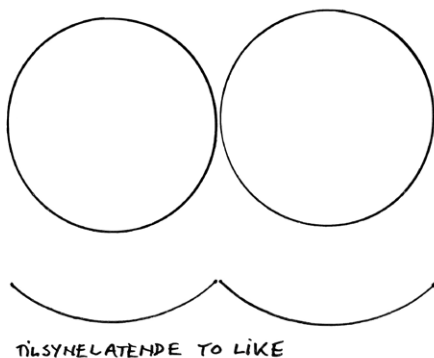
Kalottene er elementer fra samme sfæriske hovedform. De sirkulære bevegelsene kontrasterer den ortogonale og urbane bebyggelsen som omkranser minnesteedet.

Kalottene plasseres diagonalt på tomte slik at hovedretningen peker mot åpningen mellom trærne i alleen og langs Akersgata.

- 2 Den ene kalotten vrennes opp ned slik at det oppstår et hvelv som tak over inngangen til 22. juli-senteret. Den andre forblir en skål åpen mot himmelen.

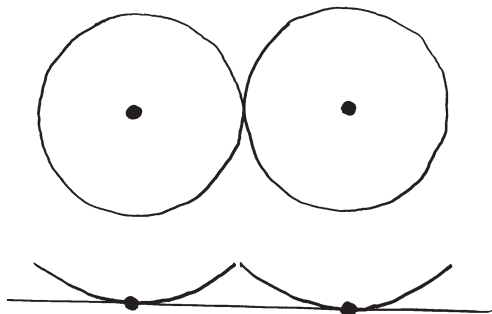
På grunn av gravitasjonskreftene har hvelvet måttet tømme alt imaginært innhold på bakken. Skålen er fortsatt omsluttende for besøkende og det innhold den til enhver tid måtte ha.

Øvre kant på skåla går over til å bli underkant av hvelvet og vice versa. Denne uendelighetsbevegelsen har ingen begynnelse og ingen slutt. Knuten som dannes gjennom vridningen mellom kalottene er alltid i spenn og dens evne til å stabilisere og holde begge på plass er avgjørende for opplevelsen av stedet. Uten denne overgangen ville kalottene ha ramlet fra hverandre og de ville ha blitt ustabile, hver for seg. Demokratiet er vårt felles overbygg og våre instanser opprettholder det humane vi til enhver tid må forsvare.

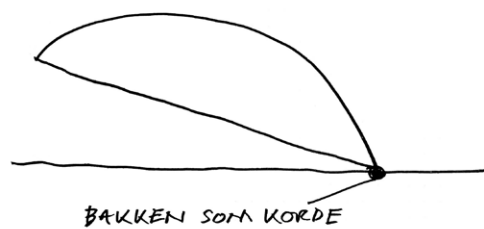
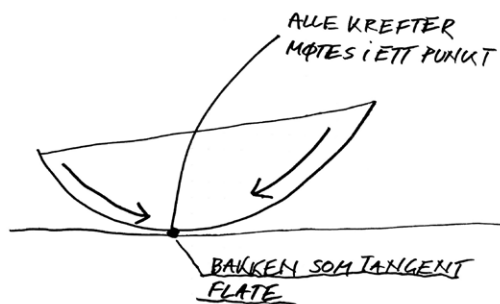
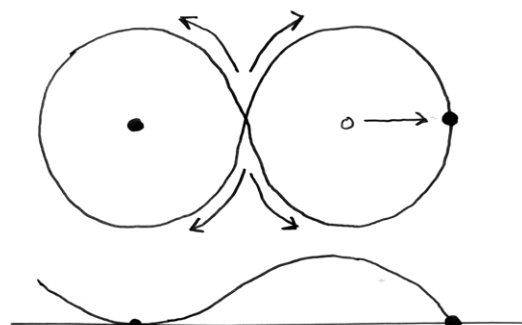

- 3 Etter vregningen omkranses kalottenes berøringspunkter med bakkeplanet av et stort vannspeil som dekker hele tomtas utstrekning. Vannspeilet fungerer som referanseflate og er absolutt horisontal (i vater).

BERØRINGS-PUNKTER FØR VRENGING

BERØRINGS-PUNKTER ETTER VRENGING

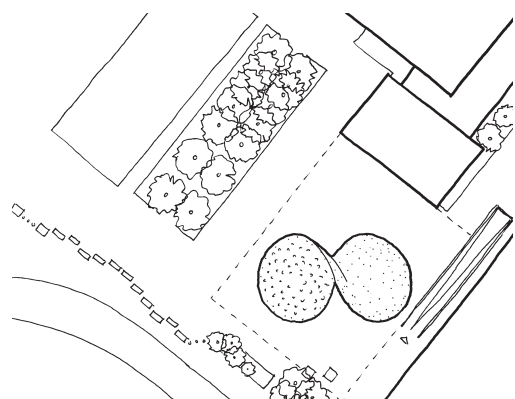
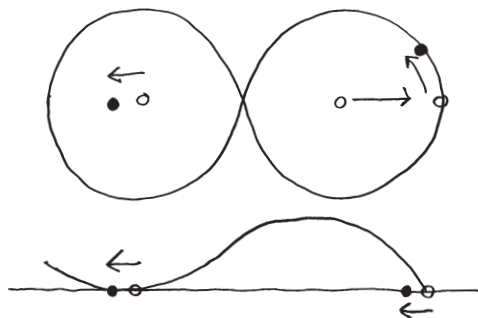

- 4 Skåla vippes noe opp mot møtet med hvelvet slik at møtepunktet med vannspeilet forskyves ut av senter.

I vridningen stoppes hvelvet rett før det er snudd 180 grader.

Slik oppstår det en spenning mellom kalottene hvor selve vridningen er eneste forbindelse. Begge er ute av symmetri. Berøringspunktene avtegnes tydelig i vannspeilet.

NYE BERØRINGS-PUNKT ETTER JUSTERTE KALOTTER

- 5 Det etableres gangforbindelser gjennom vannspeilet frem til inngang med trapp og heis til 22. juli-senteret. For å knytte skulpturen og inngangen tettere sammen, foreslår vi en omarbeiding av det planlagte inngangsbygget.

Samtidig etableres det en gangforbindelse frem til inngangen til skåla. Selve åpningen inn i skåla er fortsatt under arbeid og ikke endelig plassert. Vi ønsker en involvering av flere for å finne hvordan denne best kunne finne sin plass. Inngangen til skåla er avgjørende for opplevelsen av dette rommet.

Materialitet og utforming

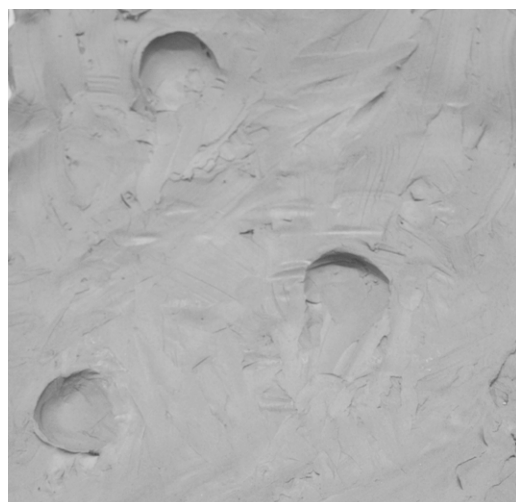
Det er ikke konkludert hva angår materialbruk. Utsiden av kalottene er tenkt som harde overflater med høy bestandighet. Vi har vurdert flere typer metall, banket, valset eller støpt. De skal ha lav refleksjonsgrad, men likevel gi et inntrykk av fargeendringene i omgivelsene. Vannflaten skal ha høy grad av speiling og vil derfor søke en mørkere farge i bunnen av det svært grunne vannlaget.

Innsiden av kalottene tenkes i en varmere og håndlaget overflate. Vi undersøker om innsidene kan være skulpturert i tre.

Tre er et resilient materiale og bærer i seg og overfører en følelsesmessig myk motstandskraft som kan beskytte mot menneskelige ugjerninger. Tre er et organisk materiale som har levd og bærer i seg historien om eget liv. Som del av skulpturen og vedlikeholdsprosessen av skulpturen ønsker vi å introdusere vedlikeholdet av treverket til en rituell handling over tid.

I skåla, som er åpen mot himmelen med en skrånende avslutning, skulptureres det inn 77 mikrosteder i treverket. Små sitteplasser som er tydeligere blant alle sittemulighetene i dette uterommet. Hvelvet vil ha samme underside i tre som inne i skåla, men være mindre skulpturert og ha en jevnere overflate.

Gjennom vinduene fra omkringliggende, høyere bygg vil en tydelig kunne lese hvordan overflaten inne i skåla forsvinner inn i hvelvet og motsatt hvordan undersiden av skåla blir til den utvendige overflaten på hvelvet. De stadige endringene i refleksjonene i vannspeilet vil gjøre hver dag unik.

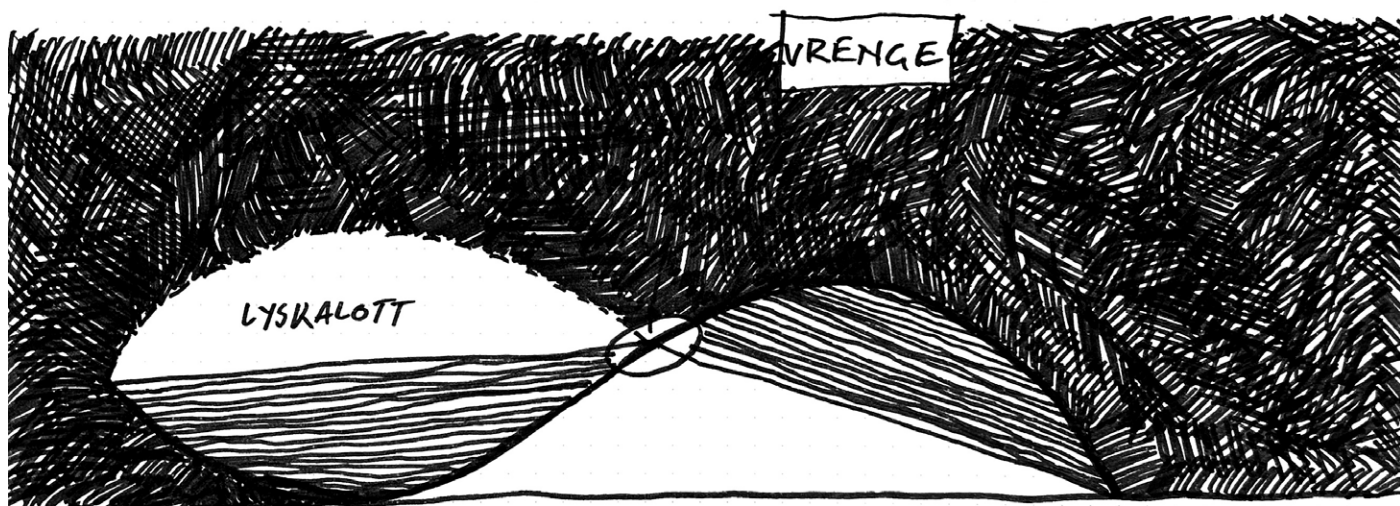
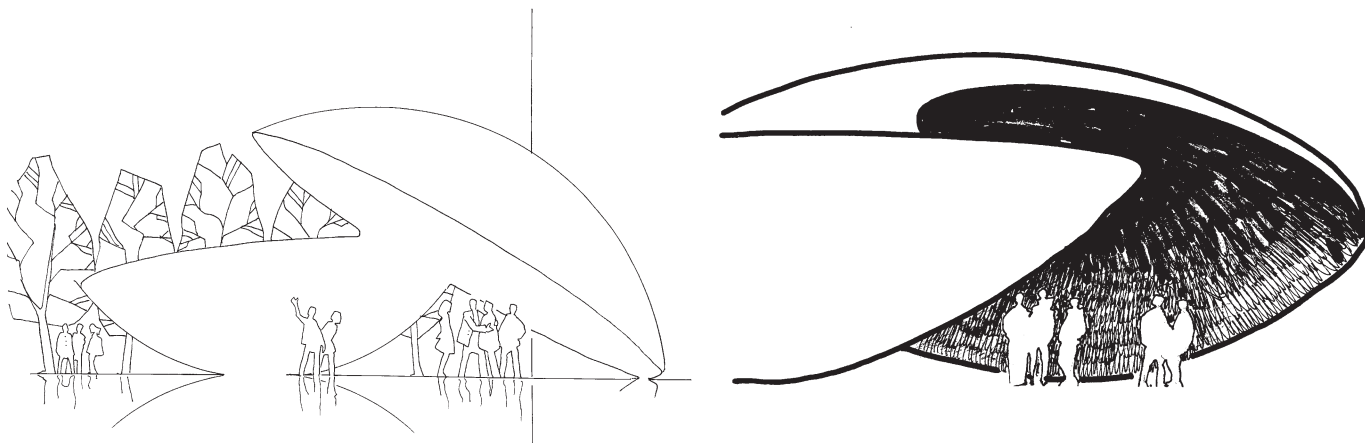

Sommer og vinter, natt og dag

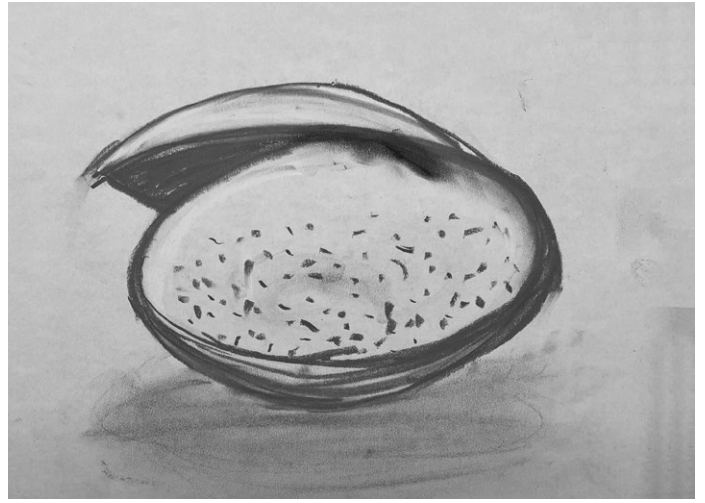
Det er tenkt at årstidene får dominere med sine karakteristiske egenskaper.

Om vinteren blir snøen liggende i skåla til den smelter og renner ut. Under hvelvet er innganger beskyttet, og snøen blir liggende på hvelvet. Tilgang til 22. juli-senteret sikres og belyses under hvelvet gjennom hele året. Særlig vinterstid vil belysningen og iscenesetting av minnesteedet ha stor betydning. Over skåla er det tenkt et lysvolum med samme størrelse og form som selve skålrommet. Denne immaterielle tvillingen danner himlingen over dette rommet vinterstid. Det kan selvsagt skruses av når stjernehimmelen skal beundres. Vannspeilet kan tømmes eller fryses.

Om våren vil aktiviteten i skåla tilta. Det kan tenkes at det ved spesielle dager åpnes for samvær og mindre evenementer som øker i frekvens frem mot 22. juli. På samme måte som om våren vil høsten gradvis redusere aktiviteten ute og fokuset blir i større grad på 22. juli-senteret og hvelvet over denne.

NATT

Epilog

Vi har forsøkt å gjøre minnesteedet til et inkluderende sted for alle. Besøkende kan gå, stå og ligge både under, i og over formene som danner stedet. Denne intimiteten mellom sted og menneske er universell og gir en kollektiv eierskapsfølelse til stedet. Det kan tas og føles på. Kognitive og emosjonelle påvirkninger vil kunne oppleves individuelt og kollektivt. Kalottene er i seg selv omsluttende med omvendt fortegn. Den ene åpen mot himmelen som en skål, den andre er vrent opp ned mot bakken som et hvelv. De er begge like i størrelse og del av samme sfæriske form. De er like, men motsatte.

Besøkende til 22. juli-senteret vil gå inn under hvelvet for å nå inngangen ned til rommet under. Skåla blir til et avgrenset uterom for både mindre forsamlinger og individuell kontemplasjon. Begge speiles i et basseng som samtidig blir den absolutt horisontale berøringsflaten mellom skålas og hvelvets laveste punkt. Det forvrengte bildet holdes for alltid i sjakk av våre felles, demokratiske og moralske verdier.

